

Motion till riksdagen 2020/21:3169

av Mikael Larsson m.fl. (C)

It som femte transportslaget

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Trafikverket i sina åtgärdsvalsstudier (ÅVS) bör undersöka förutsättningarna för att göra it till det femte transportslaget och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens mål för bredbandsutbyggnaden 2023 och 2025 ska uppnås samt att målet som sattes för 2020 skyndsamt bör få en ny plan för måluppfyllelse och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt se över möjligheterna att frigöra delar av 700 MHz-bandet för mobilt bredband och mobiltelefoni i syfte att förbättra tillgången till mobilt bredband och mobiltelefoni i hela landet och uppnå målen i regeringens bredbandsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om blåljusmyndigheternas funktion och tillgång till bandbredd i samband med Rakelsystemet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att framtidens 5G-nät parallellt ska börja byggas ut på landsbygden och inte enbart i storstadsregioner och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sina regleringsbrev bör ställa krav på relevanta myndigheter att underlätta för aktörer inom bredbandsutbyggnad att bygga ut den digitala strukturen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för ansökan för kanalisation – dvs. ledningar för bredband i väg- och järnvägsområde – och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i förhandlingarna med EU bör undersöka möjligheterna till fortsatt bredbandsstöd i kommande landsbygdsprogramperiod och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att garantera en fullgod ersättning till en rimlig kostnad för telefoni- och bredbandstjänster innan den fasta förbindelsen tillåts brytas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Försvarsmakten aktivt bör delta och medverka i planeringen av bredbandsutbyggnaden med berörda aktörer och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheter till samhällsmaster i Sverige för att skapa bättre uppkoppling i glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredbandsutbyggnaden bör landsbygdssäkras i syfte att skapa tillväxt i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fokus ska ligga på funktionalitet i bredbandsutbyggnaden och inte specifika teknikval och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en utbyggnad som säkerställer tillgång till digitala vårdtjänster i hela landet ska se ut och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med parter från vårdsektorn, primärkommunerna, regionerna och it- och telekombranschen som syftar till att utveckla frågan om nästa generations välfärdsbredband och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nyckelkompetens inom den samhällskritiska it-branschen i så stor utsträckning som möjligt ska kunna röra sig fritt över gränserna även i händelse av stängda gränser och att in- och utreseförbud därför bör hanteras i särskild ordning för denna personalkategori och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Globalisering och digitalisering för människor närmare varandra och den digitala infrastrukturen är nödvändig för att det ska gå att arbeta och bo i hela landet. För Centerpartiet är IT ”det femte transportslaget”, som vid sidan av väg, järnväg, sjöfart och flyg möjliggör liv, arbete och boende i hela landet. Över tiden måste därför IT-lösningar göras till ett valbart alternativ vid de åtgärdsvalstudier (ÅVS) Trafikverket gör, i syfte att öka tillgängligheten för människor i hela landet.

Centerpartiet anser att en logisk följd av detta borde vara att IT, det femte transportslaget, bör övervägas att göras till ett av Trafikverkets ansvarsområden för att på ett mer naturligt sätt få in IT som möjlig del av åtgärder i en ÅVS och som steg i fyrstegsprincipen. Det skulle förbättra möjligheterna till investeringar i – och underhåll av – IT i samband med väg- och järnvägsbyggnation och underhåll samt bli en integrerad del av Trafikverkets anslag och budget.

Tack vare teknikutvecklingen ökar användningsområden för telefoner och surfplattor. Ökad täckning och allt högre överföringshastighet efterfrågas för att möjliggöra att de internetbaserade tjänsterna ska kunna användas överallt. Framförallt i gles-

befolkade områden kan trådlös infrastruktur bli ett mer ekonomiskt sätt att nå ut till alla bostäder och verksamhetsställen i avvaktan på att fast fiber byggs ut. En väl utbyggd infrastruktur för mobiltelefoni- och bredbandstjänster är en förutsättning för fortsatta möjligheter för människor att bo kvar, driva företag, delta i undervisning, utöva kultur och sociala kontakter också i landsbygdsdelarna av vårt land.

En av de tekniska egenskaper som avgör hur bra yttäckning en frekvens har är frekvensens vågutbredning. Frekvenser under 1 GHz har vågutbredningsegenskaper som lämpar sig väl för nationellt täckande nät. Det är i regel dyrare att bygga yttäckning i högre än lägre frekvensband. Frekvensbandet 470–790 MHz har egenskaper som gör det lämpligt för tjänster där yttäckning och inomhustäckning är önskvärda, exempelvis marksänd tv och mobil datakommunikation.

Digitaliseringen måste påskyndas

För Centerpartiet är en levande landsbygd oerhört viktigt och vi ser därför med stor oro på att digitaliseringen dröjer – trots att regeringen haft snart fem år på sig att leverera enligt planen Regeringens nya bredbandsstrategi – ett helt uppkopplat Sverige från år 2016.¹

Det första som kan konstateras är att det första målet – att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s år 2020 – inte nås.² Detta mål måste därför skyndsamt ses över i betydelse att regeringen får ta fram en ny handlingsplan för att det ska nås och berätta hur och till vilken kostnad. Det rör sig om en rejäl satsning som krävs, enligt en rapport från PTS. År 2019 uppskattade PTS att kostnaden för att ansluta 95 procent av hushållen och företagen med fiber ända till huset uppgår till ca 40 miljarder kronor. Här räknar PTS med att marknaden investerar 17 miljarder kronor och att staten skulle gå in med ett ännu högre belopp.

Lika svårt ser det ut att nå det andra av regeringens bredbandsmål, det som tar sikte på att hela Sverige år 2025 bör ha tillgång till snabbt bredband. Enligt PTS uppskattning skulle det kosta ca 53 miljarder kronor att ansluta 99,9 procent av hushållen och företagen med fiber fram till tomtgränsen. För statens del skulle detta kräva betydande investeringar. Detta är en stor utmaning. Bedömningen från PTS delas även av branschföreningen IT&Telekomföretagen som i rapporten Snabbt bredband för sysselsättning och tillväxt i hela Sverige, når slutsatsen att det krävs investeringar på 42 miljarder för att nå regeringens bredbandsmål.

Att Sverige tappar tempo i utbyggnaden av bredband är allvarligt. Digitaliseringen av hela landet är viktig när det gäller många sektorer i samhället, bland annat för jord- och skogsbruk, transportsektorn och hela logistikbranschen, möjligheten till distansundervisning samt hemmaarbete som aktualiserats i och med coronapandemin.

När det gäller de gröna näringarnas konkurrenskraft så bygger den på att teknikutvecklingen fortsätter och då är snabb och stabil uppkoppling nödvändig. Det kan handla om autonoma fordon, smarta bevattningssystem och skördarteknik som kräver hög digital kapacitet. Till detta kommer att den nya 5G-tekniken kommer att imple-

¹ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/12/regeringens-nya-bredbandsstrategi-ett-helt-uppkopplat-sverige/>.

² <https://www.pts.se/globalassets/startpage/dokument/icke-legala-dokument/rapporter/2019/internet/uppfoljning-av-bredbandsstrategi-2019/uppfoljning-av-regeringens-bredbandsstrategi-2019-sammanfattning.pdf>.

menteras framförallt i industriella sammanhang som redan idag finns över hela landet och som förutsätter snabba och stabila hastigheter.

Kommuner och regioner kan lokalt påverka fortsatt utbyggnad av mobilnäten men det kräver hjälp och resurser. I en färsk rapport (juni år 2020) Samverkan skapar förutsättningar för digital mobilitet i hela Sverige³ slår Bredbandsforum fast att berörd personal bör få stöttning av expertmyndigheter avseende mobil infrastruktur och mobilitetsmålet. Man landar också i slutsatsen – som Centerpartiet delar – att det är önskvärt att det mobila bredbandsmålet 2023 integreras i kommunala och regionala bredbandsstrategier och handlingsplaner.

Centerpartiet är av uppfattningen att ett kommersiellt tillgängliggörande av 700 MHz-bandet är en viktig del i att skapa högre bredbandstäckning i hela landet. Nuvarande regering har dock tills helt nyligen misskött hanteringen, vilket försenat öppnandet av 700 MHz-bandet för mobila telefonitjänster. För Centerpartiet är det av högsta prioritet att tillgodose såväl civilsamhället som blåljusmyndigheternas behov av nytt frekvensutrymme så snart som möjligt.

För att driva på IT-utbyggnaden utanför tätorterna anser centerpartiet att strukturen med de regionala bredbandskoordinatorerna ska fortsätta. Vi vill att finansieringen för regionala bredbandskoordinatorer förlängs till minst år 2025 med möjlighet till en ytterligare förlängning. Detta för att möjliggöra ett långsiktigt regionalt ansvarstagande av de långa processer som etablering av nya sändarplatser innebär.

IT-utbyggnad viktigt för jämställdheten

Att IT-utbyggnaden fortsätter är viktigt för jämställdheten. När det gäller distansundervisning så är en klar majoritet vid dessa studier kvinnor – sju av tio distansstudenter är kvinnor. En undersökning gjord av Högskoleverket visar att det är fler kvinnor än män med hemmavarande barn som distansstuderar. Eftersom en del distansundervisning bygger på en bra uppkoppling och möjlighet till både undervisning och studier tillsammans med kurskamrat, med mera, blir IT viktigt. Högskoleverkets rapport visar också att kvinnor presterar bättre än män på distansundervisning, med en prestationsgrad (genomförda studier) på 61 procent att jämföras med männen som noterade 46 procent.

Digital utveckling i hela landet

Ett av de viktigaste sätten att ge förutsättningar för jobb, tillväxt och tillgång till välfärdstjänster i hela landet handlar om att bättre ta tillvara den digitala utvecklingen. Centerpartiet vill att alla hushåll och arbetsplatser, där efterfrågan finns, ska vara uppkopplade senast 2025. För att digitaliseringen av hela Sverige ska ta ytterligare fart krävs utbyggnad av fiber och annan modern kommunikationsteknik i hela landet. För att genomföra detta behövs kreativa lösningar som exempelvis samförläggning av bredbandsinfrastruktur med annan infrastruktur och ett mer snabbfotat tillgängliggörande av frekvenser för mobilt bredband.

Inom landsbygdsprogrammet år 2014–2020 avsattes 4,45 miljarder kronor för ökad utbyggnad av bredband på landsbygden. Så kallade byalagslösningar har, med stor

³ Slutrapport från Bredbandsforums arbetsgrupp infrastruktur för mobilt bredband 2023.

ideell kraft, drivit på och inneburit en kostnadseffektiv utbyggnad. Intresset för dessa pengar har varit stort, vilket resulterat i att avsatta medel inte räcker till mer än cirka två tredjedelar av ansökningarna. Utöver ökade resurser krävs andra insatser för att påskynda och underlätta utbyggnaden av bredband. En sådan är att öka samkanalisationen av kablar i marken. Ytterligare åtgärder är att säkerställa att bredbandsstödet i första hand går till hushåll och företag (fastigheter) som inte finns i kommersiellt attraktiva områden. Vi tycker även att det bör ske en kartläggning av ansökningsprocessen av bredbandsstöden i syfte att effektivisera handläggningen.

För att öka möjligheterna till samkanalisation anser Centerpartiet att det bör ställas krav på Trafikverket och Svenska kraftnät, med flera, att planera för fiberutbyggnad samtidigt som man planerar för infrastruktur för elnät och vägar. Även näringslivet bör vara med i denna dialog. När det finns potential till samförläggning av bredbandsinfrastruktur med annan infrastruktur – till exempel när man bygger vägar eller drar elkablar – bör detta ske för att byggande av samhällsinfrastruktur ska bli så kostnadseffektivt som möjligt. Ett exempel på hur detta kan göras är att myndigheter som Trafikverket och Svenska kraftnät ges instruktion i regleringsbrev om att aktörer som önskar ska få lägga bredband i deras väg- eller nätområde och att berörda myndigheter ska förverkliga det. Myndigheterna får sedan räkna av sin extrakostnad för detta via pengar som kommer från det generella anslaget för en ökad bredbandsutbyggnad.

När det gäller kanalisation så finns idag flera utmaningar; dels tidsåtgången för Trafikverket att ge besked, dels att man tar betalt för att upplåta vägområdet samt att myndigheten ibland upplevs som lite formell och icke-flexibel i kontakterna med entreprenörer och fiberföreningar.

Ställ krav på myndigheterna

Centerpartiet vill också att vi ska ställa krav på myndigheterna. Regeringen skulle genom instruktioner, dialog och regleringsbrev till de myndigheter som är viktiga för bredbandsutbyggnaden kunna främja utbyggnadstakten. Det rör sig bland annat om Jordbruksverket, Lantmäteriet, Svenska kraftnät och Trafikverket. Det är till exempel ytterst angeläget att Trafikverket tydliggör vad som krävs för att en ansökan om att förlägga kanalisation ska kunna hanteras. Vidare måste handläggningstider ses över och kortas.

En viktig åtgärd för att fler ska få tillgång till bredband är att handläggningstider ses över och kortas. Trafikverkets långa handläggningstider och bristande förmåga att ge tydliga instruktioner för att förlägga ledning i väg- och banområde har länge varit en stor utmaning för bredbandsbyggande aktörer. Dagens tillståndprocesser upplevs komplicerade och tidskrävande, vilket kan påverka investeringsvilja och utbyggnadstakt i negativ riktning och Trafikverkets hantering utgör idag en flaskhals i bredbandsutbyggnaden.

Det är ytterst angeläget att Trafikverket tydliggör vad som krävs för att en ansökan om att förlägga kanalisation – eller ledningar för bredband i vägområdet – ska kunna handläggas, och vidare att Trafikverket förmår hantera sådana ansökningar inom en månad från det att en fullständig ansökan lämnats in.

Centerpartiet ser gärna att utbyggnaden av 5G inte nödvändigtvis utgår från de miljöer som idag har säker och snabb uppkoppling utan att man beaktar hela landets och landsbygdens behov av snabbare bredband.

Utfasning av kopparnätet måste ske ansvarsfullt

Under senare år har det pågått en nedmontering av det gamla statliga telefonikopparnätet, vilket påverkar tillgången på telefoni- och bredbandstjänster. Detta slår hårdast mot landsbygden där alternativen till en fast förbindelse, till exempel ett fibernät eller mobilt nät med hög överföringshastighet inte finns, eller är alltför kostsamma. För att förhindra att människor lämnas utan möjlighet till en fungerande kommunikation anser Centerpartiet att den aktör som idag distribuerar telefoni- och bredbandstjänster inte ska tillåtas avbryta den, om det inte finns en fullgod ersättning till en rimlig kostnad på plats.

I de mer tätbefolkade delarna av landet pågår det fortfarande en kommersiell utbyggnad av mobilnäten genom uppgraderingar av befintliga siter samt viss förtätning. Denna utbyggnad väntas bidra till bättre mobila tjänster i tätorter, utefter vägar med hög trafik och längs vältrafikerade järnvägsspår. I glesbebyggda områden väntas däremot bara en begränsad kommersiell utbyggnad fram t.o.m. 2023.

Verka för ett enklare EU-stöd till bredband i kommande landsbygdsprogram

Under innevarande landsbygdsprogram år 2014–2020 har Sverige avsatt 4,45 miljarder kronor för att bygga ut bredband. Hälften av medlen kommer från EU:s landsbygdsutvecklingsfond och hälften av medlen utgörs av svensk medfinansiering. Den nya programperioden har blivit försenad och håller fortsatt på att förhandlas. I dessa förhandlingar behöver Sverige vara aktiva och driva på för att projektägare och handläggande myndighet inte ska drabbas av alltför krångliga EU-regelverk.

Begränsningar till följd av flyghinderområden och säkerhetsskyddslagen

Alla aktörer måste bidra till en utbyggnad av bredband, anser Centerpartiet. Idag stoppar säkerhetsskyddslagen byggnation av mobilmaster på många platser i Sverige och bland annat upplever aktörer som bygger infrastruktur för mobilt bredband att byggtillstånd rutinmässigt nekas i områden där flyghinder gäller. Detta måste förbättras och en väg att gå är en fördjupad dialog mellan Försvarmakten och de aktörer som bygger infrastruktur. Mobilitetsmålet måste kunna uppnås utan att det kommer i konflikt med rikets säkerhet. Vid avslag på inrådan av Försvarmakten måste det gå att hitta acceptabla alternativa placeringar. Försvarmakten måste ständigt utvecklas i sin dialog med de aktörer som bygger infrastruktur för bredband.

Behov av samhällsmaster

I de fall kommersiella aktörer inte finner det lönsamt att uppföra en mobilmast på en sändarplats, är uppförandet av en samhällsmast en möjlig lösning. Med samhällsmaster avses sändarplatser i mobilnäten som är helt eller delvis offentligt finansierade, i områden där det saknas kommersiella förutsättningar för operatörer att bygga ut sina mobilnät. Generellt sett bör reglering kring samhällsmaster utformas så att det inte hindrar konkurrensen. Praktiskt bör de dimensioneras så att det är möjligt för fler än en operatör att placera in sändarutrustning.

Centerpartiet anser att det i områden där kommersiella förutsättningar saknas för att uppföra en sändningsplats ska vara möjligt att överväga byggnation av en samhällsmast (helt eller delvis offentligt finansierad). För att vägleda regioner och kommuner bör PTS ges i uppdrag att uppdatera sin tidigare rapport om samhällsmaster i syfte att följa upp den utveckling som skett sedan år 2015 inklusive den pågående utbyggnaden i 700 MHz-bandet.

Funktionalitet bör prioriteras framför teknikval

Dagens tekniska utveckling inom det digitala området går fort. Idag erbjuder marknaden ett flertal olika tekniska lösningar för att förbättra digitala tjänster. Det är inte enkelt att ta ställning till vilka lösningar som på kort och lång sikt är att föredra. Även expertisen på området presenterar olika lösningar utan att nödvändigtvis sätta ner foten.⁴ Den kanske mest centrala frågan är i vilken utsträckning radiobaserad teknik kan ersätta nedgrävt bredband – och vilken slags radioteknik som då är bäst lämpad. Centerpartiet anser att lösningarna och de samhällskrav som ställs alltid ska ha fokus på funktionalitet i bredbandsutbyggnaden och inte på specifika teknikval.

E-hälsa och bredbandsutbyggnad

Utbrottet av covid-19 under år 2020 har påvisat styrkorna med en utvecklad distansvård. När besök i fysiska lokaler måste begränsas, eller omöjliggörs av en kris, blir den digitala vården livsviktig. Centerpartiet vill därför att morgondagens sjukvård utvecklas för att också kunna bedrivas på andra sätt än i fysiska lokaler. Detta gör även att vården utvecklar en motståndskraft för så väl snabba förändringar i befolkningens behov som för yttre kriser, hot och påfrestningar. Den digitala utvecklingen kommer i framtiden inte enbart behöva stimuleras för rådgivning och besök utan även för monitorering, provtagning och behandling. En sjukvård som minskar sitt beroende av fysiska lokaler och institutioner kommer att vara mer effektiv och samtidigt mer motståndskraftig. För att säkerställa en säker och effektiv distansvård krävs stabila bredbandslösningar även långt utanför tätorter.

Välfärdstjänster och deras användning inom hälsovården, sjukvården och socialtjänsten beskrivs ofta med stora förhoppningar om förbättringar för individen, personalen och inte minst för verksamhetens planering, utförande och ekonomi. Tekniken som möjliggörare av förbättring av vården och omsorgen är beroende av att verksamheten och invånarna använder sig av dessa tekniska lösningar. Gränser mellan hälsovård, sjukvård och omsorg är inte självklara och även de tekniska lösningarna överlappar och kompletterar varandra. Avancerad vård och omsorg som använder digital teknik förflyttas mer och mer till det egna hemmet. Hemmet blir mötesplatsen för olika vårdgivare.

Det handlar om att hela tiden utveckla digitala vård- och omsorgstjänster. Digitala vård- och omsorgstjänster kan indelas i fjärrbehandling, fjärrmonitorering (inklusive egenmonitorering med digitalt stöd/uppkoppling) och fjärrmöten. En fjärde kategori är nya digitala tjänster som till exempel informerar eller svarar på frågor via en app – till

⁴ Slutrapport från Bredbandsforums arbetsgrupp Infrastruktur för mobilt bredband 2023, del 5.2 *Vilka mobila infrastrukturer kan uppfylla behoven och kraven?*

exempel fjärrstyrda ”måltidsautomater” i hemmet hos personer som inte kan tillaga mat själva.

Det är angeläget att IT-infrastrukturens krav på robusthet bör vara större i ett nät som levererar välfärdstjänster, särskilt vad gäller redundans och batteribackuper. Det finns regioner som resonerar i dessa termer, till exempel Västra Götalandsregionen som talar i termer av ”välfärdsbredband” för att beskriva den nära kopplingen mellan snabb uppkoppling och en utvecklad hemmavård. För att säkerställa att detta ”välfärdsbredband” utvecklas i nära samband mellan de olika aktörerna vill centerpartiet se en utredning i frågan där både vårdsektorn, primärkommunerna och IT- och telekombranschen samverkar.

Rörlighet över landsgränser viktigt för nyckelkompetens

Under coronapandemin kunde delar av särskilda personalkategorier inte ta sig till sina arbetsplatser. Gränserna mellan länderna stärktes på ett sätt som försvårade för mobilitet över landsgränserna. Inom IT-branschen, där det finns nyckelkompetens inom till exempel säkerhetsområdet som nyttjas av olika företag, blev de stängda gränserna ett problem. Samtidigt som det är viktigt att iaktta de restriktioner som sätts upp avseende rörlighet i en pandemi eller annan särskild händelse, anser Centerpartiet att personer verksamma inom samhällskritiska sektorer i så stor utsträckning som möjligt ska kunna resa fritt om de kan konstateras vara friska. Denna kategori borde därför övervägas en specialhantering och vi anser att det faller på regeringen att vara drivande i denna fråga.

Mikael Larsson (C)

Anders Åkesson (C)

Magnus Ek (C)

Ola Johansson (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Stina Larsson (C)

Ulrika Heie (C)

Rickard Nordin (C)